

N.F.S. Grundtvigs tale på Marielyst Højskole

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Forfatter, teolog, digter

Dato

4. november 1861

Sted

Marielyst Højskole

Danmark, vort kiære Fæderneland, er vel et af de mindste, men ogsaa et af de ældste Kongeriger i hele Verden og har været det lykkeligste af dem alle, skøndt det bestandig har havt den store Ulykke at støde tæt op til Tyskland. Det lille Danske Folk er nemlig saa mildt, saa roligt og saa fredeligt et Folk, som det vel kan findes i denne Verden, men ingen kan have Fred længer end hans Nabo vil, og vor søndre Nabo, Tysken, vil, ligesom de gamle Romere, nødig have Fred, fordi han er et af de stridbareste og mest herskesyge Folk i Verden og saa arrig, at det er blevet til et Ordsprog i hele Danmark at være saa vred som en Tysker. Da nu det store Tyskland har snart tyve Gange saamange Indbyggere som det lille Danmark, saa er det intet Under, at Danskerne altid har maattet slaaes med Tyskerne om Sønder Jylland eller Slesvig, som er vort Mellemværende, og har tit havt meget ondt ved at forsvare sig, og det er soleklart, at naar Danskerne vil have Fred, maae de have saa lidt som mueligt med Tyskerne at gjøre, og naar Tyskerne gjør sig gale, da aldrig at fire for dem, men strides med dem paa Liv og Død. Fremdeles saa er det ikke blot Slesvig men ogsaa vort Danske Modersmaal altsaa vor egen Mund, Tyskerne vil tage fra os. Ligesom nemlig Danmark er et meget jævnt Land, saa er det Danske Folks Tungemaal ogsaa en meget jævn og blød Tale, og da Danmark for en stor Deel bestaaer af øer, som Sælland, Fyen, Bornholm og alle Smaa-Øerne, og er ingensteds langt fra Søen, saa hører Fiskeri og Søfart lige saavel som Agerdyrkning og Kvægavl til det Danske Folks bedste Næringsveie og har faaet en stor Indflydelse paa det Danske Tungemaal, saa vi roer (ikke roder) os ind i alt hvad vi befatter os med, vi lægger alle Aarer omborde, naar vi vil rask afsted med noget, og vi stryger Seil eller tager dog Svøftet ind, naar Søen er os for høi og vi er bange for at kuldseile.

Ligesom derimod Tyskland er et meget stort Fastland med Bjerge og Dale, hvor alt gaaer i Bakker og Hulveie, og hvor Strand og rum Sø mangansteds ikke engang kiendes af Navn, saa har Indbyggerne for en stor Deel ganske andre Sysler og Næringsveie end vi, og det har tillige med Tyskernes Vrantenhed og Lyst til at prale havt saadan en Indflydelse paa deres Tungemaal, at deres Talemaade og Skrivemaade er saa haard og knudret, indviklet og høitrvende at naar Danske Folk vil tyske op, da maa de vride Munden, saa den er nær ved at gaae af Hængslerne, og gjør sig kun til Nar især for Høityskerne.

Heraf kan vi da alle forstaae, det er en følgelig Sag, at vil Danskerne have nogen Rimelighed for at beholde deres lille Fæderneland og beholde Frihed til at bruge deres Mund og alt hvad Vorherre har givet dem efter Hjertens Lyst, da maae de lægge sig efter at kiende dem godt for at passe paa dem og bestyrke hinanden i Kiærlighed til dem, for at de kan have Sind og Mod til at lide og stride for dem, især mod Tyskerne, naar det gøres behov, og dog er alt dette blevet skammelig forsømt, da en forblindet Øvrighed og mange fortyskede Boglærde meget mere har gjort sig al optænkelig Umage for, at vi efterhaanden skulde glemme hele det lille Danmark ikke blot over hele den store Verden, men allermest over en lille Stump af det store Tyskland, som hedder Holsten, og at vi skulde ringeagte og forsømme vort eget Danske Modersmaal over allehaande vildfremmede, levende og døde Sprog, og da især over det Høityske, der er blevet ophøiet hos os som Gudernes Tungemaal og ret med Flid brugt til at forkluddre vort Modersmaal baade i Munden og i Bøgerne, saa de fleste Boglærde forstaaer ikke længer godt Dansk, og det Danske Folk forstaaer næsten slet ingen af deres egne Talere og Skrivere.

Derved er det kommet saavidt, at da Tyskerne i Holsten og Syd-Slesvig for en halv snes Aar siden gjorde Oprør imod Danmark, og fik Hjelp ude fra det store Tyskland, og vi gjorde vort Bedste for at værges os vort Danske Fæderneland og Modersmaal imod dem, da skreg Høityskerne i vilden Sky, og gjør saa endnu, at det var de fordømte Danskere der som uvane Kvæg gjorde Oprør imod deres naadige Tyske Herrer, som forgæves i mange hundrede Aar havde arbeidet paa at gjøre tyske Mennesker af dem, dels af Medlidenhed og dels af stræng Retfærdighed, efter som det saakaldte Danske Tungemaal igrunderen ikke er noget menneskeligt Sprog men kun fordærvet Plattysk, og hele det saa kaldte Kongerige Dannemark maatte betragtes som en i Stridens Storme løsrevet Mark af det store Tyskland og hellige Romerske Rige, hvortil det oprindeligt har ligesaavel hørt som Uckermark og Neumark og hele Mark-Brandenburg.

Men see! allerede i min tidlige Ungdom blev det mig en Gru at høre al den tyske Pral, og at høre Danske Folk sprække Tysk midt i det gamle Danmark »deiligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blaa«, og det kunde jeg skønne, kom for en stor Deel deraf, at inden jeg kom i den sorte Skole, og længe førend jeg kom til at læse tyske Bøger, havde jeg til min store Lykke, baade i Sælland og i Jylland lært at kiende endeel af Danmarks frugtbare Herlighed og lært midt iblandt Folket at tale godt Dansk, og havde læst saamange gode gamle Krøniker paa Dansk, at jeg vidste det Danske Folkenavn havde været berømt vidt i Verden længe førend det Tyske, og at allerede i Kong Dans Tid havde de, der nappedes med os om Sønder-Jylland faaet en banket Trøie.

Da jeg derfor siden kom til Eftertanke om, hvilken Ynk det var, at det før saa berømte Danmark og det ædle Danske Folk skulde nu være saa foragtet og blive saa fortysket uden ret selv at vide det, da tænkte jeg først, at naar man kunde faae de gamle Krøniker paa godt, bredt Dansk ind i alle Skolerne, saa lærde dog vel Børnene igien at bruge deres danske Mund og fik baade deres Modersmaal og deres Fæderneland saa kiære, at de aldrig mere snakkede Tyskerne efter Munden eller faldt dem til Fode, og jeg gjorde mig megen Uleilighed med at faae den Ting istand, men jeg mærkede snart, at det forslog slet ikke, og jeg kom da til den Forstand, at hverken duer Børn synderlig til at gaae i Skoler, heller ikke nytter det at have danske Bøger i Skolen, naar Skolemesterne er enten selv halv eller heel fortyskede, eller de er slet ingen levende Ting.

Da gik det op for mig, at der var ingen Redning for det Danske Folk og Rige, uden at vi, som havde Hjertelag for begge Dele, havde Modersmaalet nogenlunde i vor Magt og havde Munden til vor Tjeneste kunde faae Samling paa en heel Deel af de flinkeste unge Karle, og tale venlig og tydelig med dem om gamle Danmark og alle Danske Ting, og faae deres Danske Mund paa Gang om alle menneskelige Ting.

Saa skrev jeg da den ene lille Bog efter den anden om en saadan folkelig Høiskole, der skulde være ligesaa Dansk fra Top til Taa, som alle vore andre, saakaldte høiere Skoler var udanske, og jeg talde endeel med vore Konger baade Frederik den Sjette og Christian den Ottende om de ikke nok vilde oprette en saadan Dansk Høiskole herude i Sorø, hvor der var store Midler til almindelig Bedste, som man igunden ikke vidste, hvad man helst skulde bruge dem til, men skiøndt de gode Konger hørde paa mig, og var sommetider nær ved at sige

Ja, saa slog dog ogsaa her Forventningen feil. Imidlertid var det, at Holstenerne med Tyskerne i Sønder-Jylland gjorde Oprør og fik Hjelp fra hele Tyskland, og da saa man paa den ene Side, ved Frederis, ved Isted og ved Frederikstad, at Danskerne havde endnu baade Mod og Lykke til at forsvare Fædernelandet, men vi saa paa den anden Side hvilken gruelig Magt Tyskheden havde midt i Danmark, saa netop paa den Tid fik vore Hjemtyskere det Tyske Sprog aabenlyst sat over det Danske i alle vore lærde Skoler og snart fik de tillige et Rigsraad indrettet, hvor der skulde snakkes ligesaa frit Tysk som Dansk, og da det dog var i Rigsraadet hele Rigets og Folkets Vee og Vel skulde afgjøres, saa er det klart, at enten maatte Danskerne lade Tyskerne raade for det Hele eller de maatte kappes med dem om at tale Tysk, hvad de dog umuelig kunde uden at holde op at være Danske.

Under disse fortvivlede Omstændigheder var det, at mine gode venner skiød sammen efter Evne og Leilighed, for at jeg dog kunde faae saadan en folkelig Høiskole oprettet i det Smaa, som jeg saalænge forgæves havde arbeidet paa at faae oprettet i det Store, og det blev da denne »Grundtvigs Høiskole« paa Marielyst, som nu først fylder sit femte Aar og er kun lille af Væxt, saa den kan umuelig endnu have gjort store Heltegierninger, men Folk har dog seet, det var ikke nær saa galt, som de havde tænkt, og maatte ogsaa høre, at de fleste, som har været her, var godt fornøiede, og bedre fornøiede, jo længere de havde været her, saa, med Guds Hjelp, som jeg er vis paa, skal Grundtvigs lille Høiskole nok faae Lov at leve, samle baade Kræfter og Forstand med Aarene, og hjælpe til, at der oprinder lysere Dage over det lille Danmark, og det milde Danske Folk, thi hvor sort det end kan see ud, saa tør vi dog godt stole paa Danmarks gode Lykke, da Tiden og det en megen lang Tid har viist, at Vorherre nænner ikke at lade det lille, ældgamle Kongerige forgaae, eller lade det lille fredelige Folk med deres hjertelige, yndige Tungemaal uddøe, men lader altid Hjelpen være næst naar Nøden er størst.

Saa ønsker jeg da i Vorherres Navn den Danske Høiskole til Lykke med de faa Aar den har lagt tilbage, og med den lange og travle Tid, den har for sig til Trøst og Gavn for gamle Danmark, for Dansken og Danskheden, og dermed for det ældste og det bedste Ægtepar paa Jorden som Vorherre selv har velsignet i Paradis, for det er Menneske-Aanden og Menneske-Hjertet, som aldrig har havt og vist heller aldrig faaer noget bedre Fristed og Værksted paa Jorden end: Danmark, deiligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blaa!

Kilde

Grundtvig, N.F.S. (1956). Taler paa Marielyst Højskole 1856-1871 (red. Steen Johansen). København. Nordisk Forlag. S. 55-60

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Højskolebevægelsen, Åbningstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-til-elever-og-undervisere-ved-elevsamling-paa-marielyst-hoejskole-vinterskolens-aabning-1861>